Sprog og sproglege med dit barn

Carl, 6 år

Udarbejdet af:

Rikke Juul Andresen, Anette Vang Toksvig, Elin Haahr Jepsen, Knud Kuhlmann, Eva Almtoft, Bente Buchwald Jakobsen, Hanne Fisker, Anita Hauge

Talelærere ved PPR, Herning Kommune

Version 2, 13.05.2015

Talesprog: 0 -2 år, 3 – 4 år og 5 – 6 år.

0 – 2 år	3 – 4 år	5 – 6 år
Sange og remser *Sange og remser er ofte bygget op som små fortællinger. De kan derfor også bruges til at styrke barnets historiefortælling. Strukturen og rytmen i sange og remser medvirker til, at børnene ofte har let ved at lære dem udenad.* Pandeben øjesten (8) I min mormors hus (8) Myggen stikker (7) Mine hænder (8) Tommelfinger, hvor er du (20) Snakkepakker: (24) Bjørn Frø Heks And Mus Gås Elefant ”Styrk sproget”: (25) Lille Peter Edderkop Se den lille kattekilling En lille frø i mosen sad	**Sange og remser** *Sange og remser er ofte bygget op som små fortællinger. De kan derfor også bruges til at styrke barnets historiefortælling. Strukturen og rytmen i sange og remser medvirker til, at børnene ofte har let ved at lære dem udenad.* Jeg gik mig en tur i kongens have (20) Snemand Frost og Frøken Tø (22) En lille frø i mosen sad (2) Jens Petersens Ko (8) Jeg kører i min lille bil (8) Bjørnen sover (17) Rapanden Rasmus (5) Lille Peter Edderkop (17) Pjerrot sagde til månen (17) Mæh siger det lille lam (17) Lille sky gik morgentur (18) Den lille Frække Frederik (17) Vi er ude på en løvejagt (8) Æblemand (18) Snakkepakker: (24) Sut Frø Heks Mund And Gris Pandekage Gås Træ Elefant ”Styrk sproget”: (25) Oles nye autobil En elefant kom marcherende Ti indianerbørn	**Sange og remser** *Sange og remser er ofte bygget op som små fortællinger. De kan derfor også bruges til at styrke barnets historiefortælling. Strukturen og rytmen i sange og remser medvirker til, at børnene ofte har let ved at lære dem udenad.* Vi er ude på en løvejagt (8) Der sad to katte på et bord (26) Æblemand (18) Da jeg gik en tur (19) Der sad en kælling i en båd (10) Heksemutter lod en tudse (2) Snemand Frost og Frøken Tø (22) Snakkepakker: (24) Hund Bil Gris Pandekage Cykel Træ ”Styrk sproget”: (25) På loftet sidder nissen Kan du gætte hvem jeg er? Der har været en lille påskehøne

	Se min kjole Mariehønen Evigglad	
Dialogisk læsning *Pegebøger* *Følebøger og lågebøger.* *Bøger med lyd.* *Kaj bøger* *Lilli bøger* *Jeppe bøger* *Fortæl dit barn, hvad billederne viser.* *Læg en følebog på puslebordet. Sæt en bog et billede på hver side på legetæppet. Fortæl hvad der er på siderne.* *"Oversæt" dit barns lyde til ord. Siger barnet "iiih", når det kigger på ballonen, siger du "ballon – ja det er en fin ballon!"*	**Dialogisk læsning** *Totte bøger* *Mimbo Jimbo* *Lille Madsens hus* *mv.* *Find 3 ord i hver bog, som du vil forklare for dit barn.* *Forklar ved at vise / prøve / have tingen i hånden (fx: "hoppe". I hopper på trampolin og siger "hop, hop, hop" imens. "lokomotiv". I ser Thomas Tog og taler om lokomotivet, I bygger togbane og finder lokomotivet". Lad barnet sidde med lokomotivet, mens I læser bogen).*	**Dialogisk læsning** Find 3 – 5 ord i hver bog, som du vil lære dit barn. Forklar ordene med ord og billeder. Læs bogen flere gange og tal om, hvad bogen handler om. Se video: dialogisk læsning" På www.sprogpakken.dk
Oplevelser Tag billeder af dit barn og familien. Gerne i forskellige situationer. Brug f.x. I-Pad til at tage billeder. Kig på billederne sammen og fortæl barnet, hvad der er på billederne. Når barnet siger lyde, så "oversæt" til det ord, I tror, det betyder.	**Oplevelser** Tag billeder på småture og brug dem til at tale om, når I kommer hjem. Lad barnet vise bedsteforældrene billederne og fortælle til dem.	**Oplevelser** Tag billeder på småture og brug dem til at tale om, når I kommer hjem. Lav en lille fortælling, historie. Lad barnet vise bedsteforældrene billederne og fortælle til dem.
Hverdagshistorier *Hverdagen rummer små historier, med en start en midte og en slutning, som bøger er opbygget. Disse små historier kan fortælles:*	**Hverdagshistorier** *Hverdagen rummer små historier, der kan fortælles ved at vi taler om det, som en historie*	**Hverdagshistorier** *Hverdagen rummer små historier, som vi kan fortælle.* *.* Vi hjælper i køkkenet Vi gør klar til frokost

Når vi bygger tårn (Først skal vi sætte en klods ovenpå denne klods. Så bygger vi højere og højere. Se nu er tårnet mægtig højt. Nu er vi færdige") Når dukkelise skal sove Når vi bager boller Når vi dækker bord Når vi skal i seng	Vi leger med Barbiedukker ("Her er barbie. Hun skal i byen. Men først skal hun have et bad og så ska hun have tøj på…"). Vi bygger togbane Vi lægger puslespil Vi bygger snemand	
Apps og hjemmesider Bitsboard Lille læser www.multidansk.dk My play home	**Apps og hjemmesider** Skriv og Læs Bitsboard Lille læser www.multidansk.dk Puppet Pals	**Apps og hjemmesider** Skriv og Læs Book Creator Bitsboard Lille læser www.multidansk.dk Puppet Pals

Sprogforståelse 0 – 2 år, 3 – 4 år og 5 – 6 år

0 – 2 år	**3 – 4 år**	**5 – 6 år**
<u>Fagtesange og sanglege</u> *Fagtesange og sanglege er gode, fordi kroppen og fagterne understøtter det sproglige indhold. Husk at vise / forklare nye ord i sangene!* Bager Bro (8) Langt ude i skoven lå et lille bjerg (26) Jens Hansens bondegård (23) Mariehønen Evigglad (18) Lille Peter Edderkop (5) Hjulene på bussen (18) Jeg gik mig over sø og land (17) Jeg går med Fido på mit hoved (14) Her er højre / her er venstre (14)	**<u>Fagtesange og sanglege</u>** *Fagtesange og sanglege er gode, fordi kroppen og fagterne understøtter det sproglige indhold. Husk at vise / forklare nye ord i sangene!* Boogie Woogie (19) Så går vi rundt om en enebærbusk (23) Hoved skulder knæ og tå (8) Jeg gik mig over sø og land (17) Tossesang (17) Tornerose (17) Bro bro brille (23) Bjørnen sover (5)	**<u>Sange og sanglege</u>** *Fagtesange og sanglege er gode, fordi kroppen og fagterne understøtter det sproglige indhold. Husk af vise / forklare nye ord i sangene!* Og hør lille mor, hvad har du i din kurv i dag Sange som passer ind i et tema, f.eks. Povl Kjøllers sange: Jeg er så glad for min cykel (21) Skovsangen (2) 2 minutter sangen (2) Marsvin (21) Rokketanden (2)
<u>Remser</u> *For at arbejde med sprogforståelsen, skal man her lægge vægt på at understøtte indholdet med fagter eller ved at pege. Remser er som oftest særligt fremmende for den lydlige opmærksomhed.* På puslebordet: Pandeben, øjesten	**<u>Remser</u>** *For at arbejde med sprogforståelsen, skal man her lægge vægt på at understøtte indholdet med fagter eller ved at pege. Remser er som oftest særligt fremmende for den lydlige opmærksomhed.* Punktum, punktum, komma, streg (20) ”Så bred som en vej, så smal som en streg, så høj som et hus, så lille som en mus, så flad som en pandekage” Snakkepakker (24)	**<u>Remser</u>** *For at arbejde med sprogforståelsen, skal man her lægge vægt på at understøtte indholdet med fagter eller ved at pege. Remser er som oftest særligt fremmende for den lydlige opmærksomhed.* Jeg gik mig en tur i kongens mave (remser, hvor indholdet bliver til vrøvl med det forkerte rimord) (20)

Bøger *Er det svært med sprogforståelsen – tænk på at vælge lettere bøger, som barnet har lyst at høre. Når barnet har lyst at høre en bog, passer sværhedsgraden.*	**Bøger** *Er det svært med sprogforståelsen – tænk på at vælge lettere bøger, som barnet har lyst at høre. Brug barnets lyst til at høre en bog som pejlemærke på, at sværhedsgraden passer.*	**Bøger** *Er det svært med sprogforståelsen – tænk på at vælge lettere bøger, som barnet har lyst at høre. Brug barnets lyst til at høre en bog som pejlemærke på, at sværhedsgraden passer.*
Fokusord *Find nye ord, som du gerne vil lære dit barn.* *Barnet lærer at forstå ordene ved, at du viser dem "ordet" (Fod: her er din fod), ved at du bruger ordet i forskellige sammenhænge (nu skal du have strømpe på foden. Jeg vasker din fod). Find gerne bøger, hvor ordet indgår.*	**Fokusord** *Find nye ord, som du gerne vil lære dit barn.* *Barnet lærer at forstå ordene ved, at du viser dem "ordet" (Fod: her er din fod), ved at du bruger ordet i forskellige sammenhænge (nu skal du have strømpe på foden. Jeg vasker din fod). Find gerne bøger, hvor ordet indgår.*	**Fokusord** *Find nye ord, som du gerne vil lære dit barn.* *Barnet lærer at forstå ordene ved, at du viser dem "ordet" (Fod: her er din fod), ved at du bruger ordet i forskellige sammenhænge (nu skal du have strømpe på foden. Jeg vasker din fod). Find gerne bøger, hvor ordet indgår.*
Hverdagsaktiviteter *Her er det vigtige at samtale om det, man gør. F.eks. rengøring: Aktiviteten giver mulighed for at samtale om at tørre af oven på hylden, ved siden af fjernsynet og neden under bordet osv. Det er netop i denne samtale, at ord- og sprogforståelsen udvides.* Dække bord Vasketøj Oprydning Rengøring Madlavning På- og afklædning	**Hverdagsaktiviteter** *Her er det vigtige at samtale om det, man gør. F.eks. rengøring: Aktiviteten giver mulighed for at samtale om at tørre af oven på hylden, ved siden af fjernsynet og neden under bordet osv. Det er netop i denne samtale, at ord- og sprogforståelsen udvides.* Dække bord Vasketøj Oprydning Rengøring Madlavning På- og afklædning Forklar ordsprog, når de bruges af voksne i det daglige	**Hverdagsaktiviteter** *Her er det vigtige at samtale om det, man gør. F.eks. rengøring: Aktiviteten giver mulighed for at samtale om at tørre af oven på hylden, ved siden af fjernsynet og neden under bordet osv. Det er netop i denne samtale, at ord- og sprogforståelsen udvides.* Dække bord Vasketøj Oprydning Rengøring Madlavning På- og afklædning Forklar ordsprog, når de bruges af voksne i det daglige

Lege *Legen giver masser af muligheder for at koble barnets interesse med nye ord og sætninger. Det kræver kun at du indgår og samtaler med barnet om legen, sætter ord på barnets leg og udvider barnets egne udsagn.* *Legen giver mulighed for de mange gentagelser, som er helt nødvendige for at lære nye ord.* Gemmeleg Togbaner Store klodser Billedlotteri (14) Puslespil	**Lege** *Legen giver masser af muligheder for at koble barnets interesse med nye ord og sætninger. Det kræver kun at du samtaler med barnet om legen, sætter ord på barnets leg og udvider barnets egne udsagn.* *Legen giver mulighed for de mange gentagelser, som er helt nødvendige for at lære nye ord.* Dramatisere historier og eventyr (f.eks. Bukke Bruse) (4) Kims leg Vendespil Billedlotteri (14) Flaskehalsen peger på med små opgaver Vildkatten	**Lege** *Legen giver masser af muligheder for at koble barnets interesse med nye ord og sætninger. Det kræver kun at du samtaler med barnet om legen, sætter ord på barnets leg og udvider barnets egne udsagn.* *Legen giver mulighed for de mange gentagelser, som er helt nødvendige for at lære nye ord.* Simon siger Byg det, jeg siger Forhindringsbane / leg omkring stolen (byg en forhindringsbane og vis barnet igennem ved at bruge forholdsordene: Kravl under, kravl over, løb udenom osv.) Kims leg Vendespil Jeg var til te hos Kejseren (”Jeg var til te hos kejseren og fik is. Det næste barn udvider med at sige: ”Jeg var til te hos kejseren og fik is og løg” osv). Flaskehalsen peger på med små opgaver Ordtennis (15) Vildkatten
Apps og hjemmesider Fagtesange Bitsboard Sort it out Match it up Lille læser www.multidansk.dk	**Apps og hjemmesider** Skriv og Læs Bitsboard Sort it out Match it up Trunte Lunte Lille læser www.multidansk.dk	**Apps og hjemmesider** Skriv og Læs Book Creator Bitsboard Sort it out Match it up Lille læser www.multidansk.dk

Ideer til at arbejde med lyd og sproglyd 0 – 2 år, 3 – 4 år og 5 – 6 år

0 – 2 år	**3 – 4 år**	**5 – 6 år**
Rim / remser *Remser er rytmiske vers, hvor der "leges" med både ord, lyde og med sprogrytmen. Rim / remser er med til at flytte opmærksomheden fra ordets indhold til ordets form.* Pandeben, øjesten (8) Plaske her, plaske der, hoved skulder, numse tæer Hop hop, hop hop, ride ride ranke (23) Tommelfinger, tommelfinger hvor er du? (20) Klappe klappe kage (17) Hjemme i min farmors hus (8) Tommeltot faldt i vandet.. (20) Punktum, punktum, komme streg… (20) Sko min hest (8) Husk at sætte bevægelse på remserne, når det kan lade sig gøre. Se i øvrigt forslag til fagtesange og sanglege (se afsnittet om receptivt sprog)	**Rim / remser** *Remser er rytmiske vers, hvor der "leges" med både ord, lyde og med sprogrytmen. Rim / remser er med til at flytte opmærksomheden fra ordets indhold til ordets form. I 3 – 4 års alderen er børn i stand til at huske remser og til selv at rime.* Oppe i gardinerne (20) Nede i Fru Hansens kælder (20) Ente bente fedte klente (19) Min højre fod er vældig god. Den danser og hopper i strømper og sko… (8) Snakke bagvendt Rimhistorier: "Der var en gang en mand", "Hjemme i bedstemors hus", "Birgitte Birgitte Bergøje" (20) "Hvad rimer?" (puslespil) "Kan du sige mig, hvad rimer på is?" (Synges) Rim-vendespil Sig remser på gyngen Se i øvrigt forslag til fagtesange og sanglege (se afsnittet om receptivt sprog)	**Rim / remser** *Remser er rytmiske vers, hvor der "leges" med både ord, lyde og med sprogrytmen. Rim / remser er med til at flytte opmærksomheden fra ordets indhold til ordets form. I 5 års alderen er børn i stand til at lægge mærke til enkelte lyde.* ABC-remser f.eks. Halfdan Rasmussen, Hr. Skæg, Sigurd, Lotte Salling Tælleremser: Klokken et spiser jeg fedt… Jeg gik en tur i kongens mave (20) Petermester Snedkersen (17) Historien om Skrat, Skratterat, Skratskriumskrat.. (3) Rimgåder: Hvem kan finde det på bordet, der rimer på and? Selv lave rim og rimhistorier Rim-vendespil Rimbanko Se i øvrigt forslag til fagtesange og sanglege (se afsnittet om receptivt sprog)
Lyde / bogstaver *Leg med lyde er med til at skærpe børns opmærksomhed på sprogets form og at sproget består af forskellige lyde.*	**Lyde / bogstaver** *Leg med lyde er med til at skærpe børns opmærksomhed på sprogets form og at sproget består af forskellige lyde.*	**Lyde / bogstaver** *Leg med lyde er med til at skærpe børns opmærksomhed på sprogets form og at sproget består af forskellige lyde.*

Vær opmærksom på hverdagens naturlige lyde f.eks. når klokken eller vækkeuret ringer. Når der kommer en flyvemaskine eller en bi bsssssssss. Brug bogstavlydene i naturlige sammenhænge: mmmmm det smager godt. Vvvvv det er så koldt. Ssssss nu skal vi sove. Brug dyrenes lyd, når der leges med dyr. Læse bøger, hvor der er fokus på sproglyde f.eks.: Tue tunge, Tea Tunge, Løvejagten, Den bredmundede frø, Tit laver lyd Synge: "Tre små kinesere" med forskellig vokal (26) Se ideer fra Lille Sol (13) Om bogstavers lyd – se: www.bogstavmusikanterne.dk	I forbindelse med bogstaverne er det vigtigt at børnene præsenteres for: Bogstavets lyd, navn og skrivemåde. Lyttelege: Gæt hvad, der laver lyden (saks, piskeris, fløjte…) Pandekage med syltetøj Tampen brænder Lydblindebuk Benyt bogstaver og lyd i naturlige sammenhænge, f.eks. uuuuu det er uhyggeligt, iiii hvor jeg glæder mig. ABC-remser. Remsens lyd siges og udpeges på børnehavens vægalfabet. Bogstavtæppe til at hoppe på f.eks. eget navn, én der begynder med samme bogstav, en med flere bogstaver. Bogstavkort med børnenes navne. Kortene kan bruges til at tælle bogstaver, snakke om første lyd / bogstav… Lav bogstavkort, der giver mening, sammen med børnene – måske vejrkort, ugedage… Skriv indkøbsliste sammen med børnene Skriv fødselsdagskort til børnefødselsdage Lav et skrivehjørne i børnehaven, der inviterer til den første skrivning Udpeg bogstaver i bøger, blade og på skilte (er med til at gøre børnene bevidste om skriftsproget) Om bogstavers lyd – se: www.bogstavmusikanterne.dk	I forbindelse med bogstaverne er det vigtigt at børnene præsenteres for: Bogstavets lyd, navn og skrivemåde. Lyttelege: Lydvendespil Huske lyde i rækkefølge, f.eks. fra instrumenter, høre hvor mange bank Benyt bogstaver og lyd i naturlige sammenhænge, f.eks. uuu hvor er det uhyggeligt, iiii hvor jeg glæder mig. ABC-remser. Remsens lyd siges og udpeges på børnehavens vægalfabet. Bogstavtæppe til at hoppe på, f.eks. eget navn, én der begynder med samme bogstav, en med flere bogstaver eller den med færrest bogstaver. Forme bogstaver af modellervoks, sand, perler, bagt eller børnene bruger sig selv. Skattejagt efter bogstaver Bogstavkort med børnenes navne. Kortene kan bruges til at tælle bogstaver, snakke om første lyd / bogstav… Lav bogstavkort, der giver mening, sammen med børnene – måske vejrkort, ugedage… Skriv indkøbsliste sammen med børnene. Skriv fødselsdagskort til børnefødselsdage Lav et skrivehjørne i børnehaven der inviterer til den første skrivning. Udpeg bogstaver i bøger, blade og på skilte (er med til

		at gøre børnene bevidste om skriftsproget). Om bogstavers lyd – se: www.bogstavmusikanterne.dk
Apps og hjemmesider Touch the sound www.multidansk.dk	**Apps og hjemmesider** ABC huskespil ABC balloner Minimale par tivoli www.multidansk.dk	**Apps og hjemmesider** ABC huskespil ABC balloner Træn dit øre Se bogstavlyde Hit med lyden Læserejsen Træn dit øre Minemale par tivoli Ramasjang (hr. skæg) www.multidansk.dk

Ideer til at arbejde med at samtale

Rollelege hvor den voksne er deltagende. Løbende tale om regler for samtale på stuen. Det kan være gennem besøg af dukker, som børnene kan fortælle om, hvordan reglerne er. Dukken skal hjælpes lidt, da den ikke altid helt kan finde ud af det.
Fastholde en samtale omkring et emne. Hvis barnet springer fra et emne til et andet i en samtale, kan det f.eks. hjælpes tilbage til startemnet ved, at den voksne gengiver det sidste barnet sagde om dette. F.eks. ”Det lyder sjovt, men vi var lige ved at tale om, at du har fodret ænder. Jeg hørte, at du sagde…”
Tage initiativ til samtaler med andre. Opfordre barnet til at spørge om et andet barn vil lege. Eventuelt følges derhen med barnet. Lege med barnet, hvordan det kan gøres. Være tæt på barnet i dets leg med andre og evt. være deltagende sammen med barnet.
Deltage i sociale fællesskaber (f.eks. ved i leg aktivt at understøtte barnet, så barnet får flere muligheder for at blive bedre til at kommunikere med andre børn). Legegrupper sammensat af de voksne. Alle aktiviteter i kataloget kan understøtte barnets udvikling af de kommunikative kompetencer, der er brug for i det sociale fællesskab.
Indled samtalen ved, at du selv er opsøgende i forhold til barnet og tilbyde barnet mange muligheder for samtaler. Det er vigtigt at være opmærksom på barnets invitationer til kommunikation, svare på invitationerne og huske selv at komme med invitationer til samtalen. Der kan med fordel tages udgangspunkt i samtale ud fra barnets interesser, eller ved at kommentere på det barnet konkret er i gang med (kommentere frem for at stille spørgsmål).
Spil Spil giver gode muligheder for at arbejde med turtagning. I spil er der helt tydelige regler for, hvornår der er turskifte (vendespil, ludo, billedlotteri mv.).
Bøger Mange bøger indeholder emner, der giver god anledning til samtale om de sociale og kommunikative spilleregler. Vi kan henvise til pjecen ”Sociale spilleregler for småbørn”, som kan findes på Herning bibliotek og ”Sproglege – pragmatisk sprogtræning med fokus på børnefællesskaber” af Charlotte Gørtz og Ulla Runge Bertelsen
Apps og hjemmesider www.multidansk.dk

Litteraturliste og henvisninger:

1. Dig og Mig og Vi To…, Carlsen
2. Din Egen Sangbog, Lademann
3. Der var engang – for de små, Gyldendal
4. Der var engang – for de yngste, Gyldendal
5. En elefant kom marcherende, DR
6. Et eventyrligt materiale, Fortælle ark 1, Special-pædagogisk Forlag
7. Fagtesangbogen, Modtryk
8. Google
9. Halfdans ABC, Carlsen
10. Hokus Pokus og andre børnerim, Forlaget Schønberg
11. Hr. Skægs ABC, DR
12.
13. Lille Sol, Special-pædagogisk Forlag
14. Minisprogpakken, Holstebro Kommune: Søg Minisprogpakken Holstebro Kommune på Google
15. Ordtennis, Special-pædagogisk Forlag
16. Politikens bog om børns udvikling 0 – 3 år, Politikens Forlag
17. Politikens Lystige Børneviser 1, Politikens Forlag
18. Politikens Lystige Børneviser 2, Politikens Forlag
19. Politikens Lystige Børneviser 3, Politikens Forlag
20. Ride Ride Ranke, DR
21. Se og Syng 1, Folkeskolens Musiklærerforening
22. Se og Syng 2, Folkeskolens Musiklærerforening
23. Se og Syng 3, Folkeskolens Musiklærerforening
24. Snakkepakker, Dafolo
25. Styrk sproget – med sprogposer og emnekasser, Dafolo
26. Tælle til 1 og tælle til 2, DR